

BEYNƏLXALQ TƏCRÜBƏDƏ GƏNCLƏR SİYASƏTİNƏ DAİR YANAŞMALARDA YENİ TENDENSIYA VƏ REALLAŞDIRILMA PARADİQMALARI

XƏLİL YUSİFLİ

*Gəncə Dövlət Universitetinin doktorantı**E-mail: yusiflixalil@gmail.com*

Məlum həqiqətdir ki, müxtəlif dövlətlərdə gənc nəsillə bağlı siyasətin həyata keçirilməsinə dair bütün istiqamətlərin və spesifik yanaşmaların müxtəlifliyinə baxmayaraq, bütün proqram və strategiyalarda olan bəzi ümumi müddələrin qeyd edilməsi olduqca vacibdir. Bu baxımdan gənclər siyasətinin formalaşmasında dövlət strategiyasının beş əsas müddəasını biz aşağıdakı kimi müəyyən edə bilərik:

1. Təhsil - dövlətin strateji məqsədi təhsilin keyfiyyətinin və əlçatanlığının yüksəldilməsini məqbul variant hesab edir ki, bu da öz növbəsində gənclərin fiziki inkişafının həyata keçirilməsini nəzərdə tutur;

2. Məşğulluq – bu, ilk növbədə, ölkədə əmək bazarının tələbatını əks etdirən peşə hazırlığına, eləcə də gənclər arasında işsizliyin azaldılmasına əsas diqqəti yönəldir;

3. Gənclərin dövlətin siyasi həyatında iştirakı – bu, ilk növbədə, sosial-siyasi əhəmiyyət kəsb edən məsələlərdə gənc nəslin maraqları, gənclərlə dialoq qurmağa imkan verən vətəndaş cəmiyyəti institutlarının inkişafını nəzərdə tutur;

4. Asudə vaxt, mədəniyyət, idman, turizm, aktiv istirahətin təşviqi – bu, asudə vaxta yaradıcı yanaşma modelinin yaradılması, gənclər turizminin inkişafının dəstəklənməsi, o cümlədən gənc istedadlara və gənclərin yaradıcılığına dəstəyin gücləndirilməsini zəruri edir;

5. Gənc nəslin sağlamlığı – bu, məktəblərdə və ali təhsil müəssisələrində tələbələrə tibbi xidmət sisteminin təkmilləşdirilməsi, o cümlədən gənclər arasında zərərli vərdişlərdən uzaq, sağlam həyat tərzinin təbliğini əsaslandırır. Əgər ki, biz hər bir müasir dövlətdə mövcud olan ən aktual problemlərdən birinə – gənclərin məşğulluğuna müraciət etsək, bununla bağlı aşağıdakıları xüsusi şəkildə qeyd etməyimiz məqsədəuyğun ola bilər (1;s.8).

Məlum olduğu kimi, qlobal iqtisadiyyatın böhran problemləri fonunda əmək bazarında ən az qorunan kateqoriyaya çevrilən məhz gənclər çıxış edirlər. Gənclər arasında işsizliyin artımı digər yaş qruplarına nisbətən əhəmiyyətli dərəcədə sürətlidir. Belə ki, Fransada gənclər arasında işsizlik səviyyəsi 22,7% təşkil edir ki, bu da digər yaş qrupları üçün

eyni göstəricidən 2 dəfə yüksəkdir. Oxşar vəziyyət Niderland və Polşada da yaranmışdı (2; s.352).

Bu tezis bəzi hüquqi aktlarda da öz əksini tapmışdır. Belə ki, 2004-cü il tarixli “Məşğulluq və əmək bazarlarına yardım haqqında” Polşa Aktı 25 yaşına çatmamış şəxsləri çətin vəziyyətdə olan və xüsusi yardım almaq hüququ olan sosial qrup kimi müəyyən edir (2;s.353).

Qərb ölkələrində dövlət tərəfindən həyata keçirilən tədbirlər aşağıdakı istiqamətlərdə aparılır.

Son illərdə vəzifəsi gənclərin məşğulluğu problemini həll etmək olan ixtisaslaşmış qurumların sayı nəzərəcarpacaq dərəcədə artmışdır. Üstəlik, həm dövlət qurumları, həm də qeyri-hökumət təşkilatları və ictimai birliklər tərəfindən təsis edilir. Son onilliklərdə dövlət səviyyəsində həyata keçirilən təşəbbüslər təkcə gəncləri dəstəkləmək üçün xidmətlərin inkişafına deyil, həm də maliyyələşdirmənin artmasına və peşə təhsilinə çıxış imkanlarının genişlənməsinə səbəb olmuşdu. Gənclərin peşəyönümü və təliminin keyfiyyətinin yüksəldilməsinə təhsil strukturlarının diqqəti xeyli artmışdır. Buna əsasən təhsil proqramlarına düzəlişlər, təcrübə və praktiki təlimlərin təkmilləşdirilməsi həyata keçirilir.

Bundan əlavə, 2013-cü ilin aprelində Avropa Komissiyası tərəfindən “Gənclər üçün təminatlar” konsepsiyasının (ilk növbədə əmək bazarında gənclərin dəstəklənməsi) qəbul edilməsindən sonra Avropa İttifaqına üzv olan hər bir dövlət qanunvericilik bazası əsasında milli səviyyədə müvafiq təminatlar hazırlamağa başlamışlar. Bu baxımdan, Fransanın 2006-cı ildə qəbul etdiyi “Bərabər imkanlar haqqında” Qanunu bütün mülkiyyət formalarından olan şirkətləri ixtisası üzrə iş təcrübəsi olmasa belə, hər il yaşı 25-dən aşağı olan işçiləri işə götürməyə məcbur edir. Onların sayı işçilərin ümumi sayına mütənasib olaraq müəyyən edilir (4;s.35).

Dövlət Fransadakı özəl şirkətlərə - işəgötürənlərə gənclər üçün hər yeni iş görə minimum əmək haqqının 80%-i qədər kompensasiya ödəyir. Bu, heç bir iş təcrübəsi olmayan gəncləri daimi iş və karyera qurmaq imkanı ilə təmin etmək məqsədi daşıyan “Yeni xidmətlər, yeni işlər” proqramlarından

biri əsasında həyata keçirilir. Belə bir tədbir eyni zamanda iqtisadiyyatın digər sahələrində işçi qüvvəsinə olan tələbatı ödəməyə imkan verir (7;s.25).

Böyük Britaniyada 30-a yaxın universitet müvafiq ixtisas əldə etmək istəyən insanlar üçün təkmilləşdirmə kursları təşkil etmişdi. Gənclərin əmək hüquqlarının müdafiəsi iki əsas istiqamət üzrə həyata keçirilir. İlk növbədə, əmək bazarına daxil olarkən gənclərin təhsil və peşə hazırlığının səviyyəsinin yüksəldilməsi və rəqabət qabiliyyətinin artırılmasına. Dövlətin bu məsələdə mövqeyi son illər nəzərə çarpacaq dərəcədə güclənmişdi. Bundan əlavə, işləyən gənclər üçün təhlükəsiz iş şəraitinin yaradılmasına dövlətin təsiri artır. Buna gənclər üçün xüsusi əmək rejiminin müəyyən edilməsi, uşaqların və yeniyetmələrin müəyyən yaşa qədər və ya müəyyən istehsal sahələrində əməyindən istifadənin məhdudlaşdırılması və ya tamamilə qadağan edilməsi yolu ilə nail olunur. Bu cür qaydalar, bir qayda olaraq, gənc nəslin həyat və sağlamlığının qorunmasına dair konstitusiya müddəalarına əsaslanır və milli əmək məcəllələrində ən ətraflı şəkildə ifadə edilir. Ayrı-ayrı hüquqi aktlarda təhsil və işi birləşdirən tələbələr üçün güzəştlər də müəyyən edilir. Belə ki, Polşada tələbə büroları məzunların işlə təmin olunmasına kömək etmək üçün fəal işləyirlər (7;s.231).

Bununla yanaşı, ölkədə gənclərin karyera mərkəzləri sistemi də formalaşdırılmışdır. Onların diqqəti 15-25 yaş arası gənclərə yönəlmişdir. Belə mərkəzlər şəbəkəsi bütün Polşada yerləşir ki, bu da gənclərin işsizliyə, marginallaşmasına və sosial passivliyinə qarşı daha fəal və geniş mübarizə aparmağa kömək edir. Mərkəzlərin iş formaları bunlardır: peşəyönümü üzrə fərdi və qrup sessiyaları, əmək bazarının ehtiyacları və peşə hazırlığı imkanları haqqında məlumatların verilməsi, gənclərin özünə inamının artırılması, karyera yüksəlişi üçün fərdi planların hazırlanması.

Gənclərin məşğulluğunun 2012-ci il Federal Gənclər Siyasəti Planında formalaşdırılmış strateji məqsədlərdən biri kimi müəyyən edildiyi Almaniya da gənclərin məşğulluğu planları hər il Əmək və Sosial İşlər Nazirliyi tərəfindən hazırlanır (5;s.21).

Birləşmiş Ştatlarda 1983-cü il İş Təliminə Yardım Aktı hər bir ştatda gənclərə kömək etmək və yerli təşəbbüsləri dəstəkləmək məqsədi daşıyan federal proqramlar vasitəsilə vəsaitləri bölüşdürən koordinasiya şurasının yaradılmasını nəzərdə tutur. Nyu-Yorkdakı Jobs for Youth Inc. kimi təşkilatlar

özəl sektorda məşğulluq sahəsində ixtisaslaşırırlar. Eyni zamanda ölkədə genişmiqyaslı proqramlar (məsələn, davamlı peşəkar qayğı planı (məşğulluğa nəzarət) həyata keçirilir (7;s.231).

Gənclər arasında işsizlik səviyyəsinin böyüklər arasında işsizlik səviyyəsindən təxminən iki dəfə yüksək olduğu Niderlandda plan 2003-cü ildə gənclərin işsizliyi ilə mübarizə haqqında qanun təsdiq edilmişdir ki, burada bir sıra innovativ müddəalar, məsələn, gənclərin altı ayadək müvəqqəti məşğulluq təmin edilməsi haqqında 2004-cü ildə İşsizlik Problemləri üzrə Komissiya yaradılmışdır.

Bu komissiyaya milli və yerli səviyyədə, habelə iqtisadi fəaliyyətin müəyyən sahələrində gənclərin işsizliyi ilə mübarizə proqramlarının həyata keçirilməsi səlahiyyəti verilir. İşsiz gəncləri öz kadrlarına cəlb etmək, gənclərin məşğulluğu məsələləri də Niderlandın İş və Gəlir üzrə Milli Mərkəzinin səlahiyyətlərinə daxildir. Bu mərkəz iş axtaranlar üçün təlimlər təşkil edir, kadrların hazırlanmasına köməklik göstərir, ixtisasartırma və yenidən hazırlıq kursları təşkil edir. Mərkəzin bütün ölkə üzrə bir neçə şöbəsi var; onun strukturuna gənclərlə iş üzrə xüsusi bölmələr daxildir (9;s.97).

İş pasportunun tətbiqi Niderlandda gənclərin məşğulluq siyasətinin yaradıcı elementlərindən biridir. Bəzən hətta məktəbi bitirmək haqqında attestat almadan əmək bazarına daxil olan bir çox gənclərin vəziyyəti çox həssasdır. Əmək pasportu işə qəbul şansını artırır, çünki o, gəncin həm məktəbdə, həm də işdə, əmək kurslarında, təlimlərdə və seminarlarda aldığı hər hansı bir ixtisas haqqında məlumatı özündə əks etdirməlidir. Belə bir pasportun əsas xüsusiyyəti, namizədin iş keyfiyyətləri və üstünlükləri, komandada işləmək bacarığı, yaradıcılıq, bacarıq və texniki bacarıqlar haqqında məlumatdır.

Gənclər arasında işsizliyin azaldılmasına kömək edən vasitələrdən biri gənclər üçün iş yerləri yaradan müəssisələr üçün xüsusi vergi rejimlərinin və güzəştlərin verilməsi sistemidir. Məsələn, Niderlandda mövcud olan belə bir sistem kiçik biznesin üzərinə nəinki gənclər üçün 20 min vakant iş yerinin təşkili, həm də ilkin peşə hazırlığının təmin edilməsi öhdəliyinin qoyulmasını nəzərdə tutur. Eyni model Polşada da mövcuddur. 2015-ci ildə seçilən Polşa Prezidenti A.Dudanın ilk qərarlarından biri gənclər təşkilatları tərəfindən hazırlanmış "Gənc nəsil üçün gələcək" proqramının təsdiqi olmuşdur. Sənədin əsas məzmunu müəssisələr üçün vergi və investisiya

güzaştlerinin tətbiqi üçün konkret proqram nəzərdə tutur. Bu yanaşma, ilk növbədə, əmək bazarına ilk dəfə daxil olan gənclərin maraqlarını nəzərə almaqla yeni iş yerlərinin yaradılmasının mümkünliyinə gətirib çıxarmışdı.

Böyük Britaniyada gənclərin əmək bazarının yaxşılaşdırılması üzrə tədbirlərə aşağıdakılar daxildir:

- İşəgötürənlərin internet saytlarından istifadə etməklə vakansiyalar haqqında məlumatın daha çox açıqlığı;

- İstehsal müəssisələrində "Açıq qapı" günlərinin keçirilməsi;

- Gənclərin konkret biznes layihələrinin həyata keçirilməsinə daha geniş cəlb edilməsi;

- İş yerində mentorluğun inkişafı, işəgötürənlərin peşəyönlü olması məqsədilə məktəblərə səfərləri və tələbələrə müsahibələrin keçirilməsi təcrübəsi (8;s.23).

2012-ci ildə Böyük Britaniyanın Əmək və Təqaüdlər Departamenti Gənclər Müqaviləsi proqramına start vermişdi. Bu, işsizliyin azaldılmasına və gənclərin iş yerlərinin artırılmasına (18 yaşdan 24 yaşa qədər olan şəxslər üçün 500 minə qədər iş yerinin), təcrübə keçmək imkanlarının əldə edilməsinə, habelə peşənin əsaslarını öyrənə biləcəyi xüsusi təchiz olunmuş yerlərin təmin edilməsinə yönəlmişdi (1;s.10).

Böyük Britaniyada 2015-ci ildə qüvvəyə minmiş və gənclər üçün əmək bazarında vakansiyaların mövcudluğuna təsir edən qanunvericilik tədbirləri arasında icbari təhsil və ya peşə təhsili yaşının 18 yaşa qədər artırılmasını qeyd etmək lazımdır. Bu tədbir 18 yaşına çatmamış gənclərin əmək bazarına daxil olmasını ləngitdi və onların təhsil səviyyəsini və ixtisasını artırmasına şərait yaratmış olmuşdu.

Son illərdə Polşa hökuməti işsizlərə dövlət dəstəyi almaq hüququnun 30 yaşa qədər uzadılması ilə bağlı Avropa İttifaqının hakimiyyət orqanlarına təklif təqdim etmişdir. Hazırda belə dəstək yaşı 25-dən az olan işsiz şəxslərə verilir (bu yaş həddi Birliyin əksər ştatlarında müəyyən edilmişdi).

Ölkəmizdə bu sahədə yeni nailiyyətlər əldə edilməsi baxımından bizə Polşa təcrübəsi də maraqlı ola bilər. Belə ki, burada gənclərin lazımı peşəkar bacarıqlara yiyələnməsinə və işə düzəlməsinə köməklik göstərilməsinin institusional formalarından biri kimi könüllü əmək qrupları sisteminin olması çıxışdır. Belə bölmələrin yaradılması "Məşğulluğa və əmək bazarlarına yardım haqqında" qanunla nəzər-

də tutulmuşdu (maddə 6) (12;s.230). Polşa dövlətində həmin orqanlar ölkə qanunvericiliyinə əsasən, gənclərin, ilk növbədə, sosial cəhətdən əlverişsiz vəziyyətdə olanların, habelə 25 yaşınadək işsizlərin maraqları naminə fəaliyyət göstərən dövlət büdcəli ixtisaslaşdırılmış təşkilatlardır. Belə bölmələrin fəaliyyətinə nəzarəti Əmək və Sosial siyasət Nazirliyi həyata keçirir.

Milli gənclər siyasətinin həyata keçirilməsində müasir dövlətin sağlam nəslin formalaşmasına və millətin psixi sağlamlığının qorunmasına göstərdiyi qayğı çox haqlı olaraq xüsusi rol oynayır. Gəncləri alkoqolizmdən, narkomaniyadan, habelə anti-sosial həyat tərzinin təbliğindən qoruyan qanunların müddəaları da bu məqsədə xidmət edir. Müasir dövlətin qarşısında duran ən mühüm vəzifələrdən biri gənc nəslin informasiya məkanının mənfi təsirindən qorunması zərurətidir. Qanunvericilik modelləri, bir qayda olaraq, spirtli içkilərin satışına, narkotik vasitələrin yayılmasına məhdudiyət və qadağaların tətbiqi, müvafiq məzmunlu reklam və digər informasiya materiallarına nəzarətin artırılması ilə bağlıdır.

Hər bir milli hüquq sistemində cəmiyyətin ən ciddi çağırışlarından asılı olaraq millətin sağlamlığının qorunmasına yönəlmiş konkret hüquqi qərarlar formalaşdırılır. Bu qurumları birləşdirən yeganə əsas amil inkişaf vektorudur - gənc nəslin fiziki və psixi sağlamlıq üçün çoxalan təhlükələrdən müdafiə səviyyəsinin artırılması. Bəzən buna uşaq və yeniyetmələrin səhiyyə sisteminin (məsələn; Niderlandda) təşkilati şəkildə ayrılması ilə nail olunur.

Böyük Britaniyada gənc nəslin sağlamlığı ilə bağlı aktual problemlərdən biri də, yeniyetmə yaşda hamilə olanların sayının artmasıdır (hazırda ölkədə doğulanların ümumi sayının 4%-i 12-18 yaşlı anaların payına düşür). Müqayisə üçün: Fransada bu göstərici 1,5%, Niderlandda 0,72% təşkil edir (8;s.25). Böyük Britaniya, həmçinin Avropada yeniyetmə alkoqolizminin ən yüksək nisbətində malikdir. Bu problemləri həll etməkdən ötrü gənclər üçün xüsusi proqramlar əsasında ölkənin tibb müəssisələri onlara narkomaniya və alkoqolizmin qarşısının alınması və aradan qaldırılması məqsədilə daha geniş xidmətlər göstərməyə başlamışdı.

Böyük Britaniyada kontraseptiv vasitələrdən istifadə ilə bağlı təşkilati və izahat işləri daha fəal şəkildə aparılır. Tütün və alkoqollu məmulatların satışına daha sərt məhdudiyətlər tətbiq edilir. Böyük Britaniyanın Səhiyyə Departamenti gənclərin

sağlamlığı, o cümlədən uşaqların və yeniyetmələrin psixi sağlamlığı ilə bağlı problemlərin artan səviyyəsinə cavab olaraq, tibbi xidmətlərin inkişafı üçün həm profilaktik, həm də müalicəvi xarakterli ayrıca strategiyalar qəbul etmişdir. Niderlandda 19 yaşdan kiçik insanlar üçün xüsusi səhiyyə sistemi mövcuddur. Bu ölkədə bələdiyyə səviyyəsində təşkil olunur. Uşaqlar və yeniyetmələr üçün müəyyən yaş kateqoriyaları üzrə ixtisaslaşmış tibbi yardım mərkəzləri fəaliyyət göstərir: körpələr, məktəbəqədər uşaqlar, ibtidai sinif şagirdləri və lisey şagirdləri. Bu yaş kateqoriyasından olan şəxslər mütəmadi olaraq tibbi müayinələrdən, peyvəndlərdən və skrininglərdən keçirlər. Uşaq və yeniyetmələrin sağlamlıq vəziyyəti ilə bağlı bütün məlumatlar Uşaq və Gənclərin Sağlamlığının Monitorinqi Təşkilatı tərəfindən toplanır və təhlil edilir. Son illər əhaliyə ən yaxın yerli strukturlar səviyyəsində iş gənclər siyasətinin həyata keçirilməsinin mühüm tərkib hissəsinə çevrilmişdi.

Müxtəlif ölkələrin təhsillə bağlı qanunvericiliyi son onilliklərdə əhəmiyyətli dəyişikliklərə məruz qalmışdır: təhsil standartları tətbiq edilmişdir; təhsil prosesinə dövlət nəzarəti gücləndirilmişdir; Elmi-texniki inqilabın yaratdığı müasir tələblərə uyğun olaraq tələbə və müəllimlərin yeni təlim formaları təmin edilmişdi. Bu baxımdan, məsələn, Böyük Britaniyada aşağıdakılar qəbul edilmişdir:

- Dövlət icbari orta təhsil məktəblərinin maliyyələşdirilməsinə, o cümlədən onlara qrantlar, kreditlər, zəmanətlər şəklində maliyyə yardımının göstərilməsi ilə bağlı 2002-ci il Təhsil Qanunu;

- Xüsusi müfəttişlər tərəfindən dövlət məktəblərinin fəaliyyətinə nəzarətin həyata keçirilməsini tənzimləyən 2005-ci il Təhsil Qanunu;

- Universitetlərə dövlət dəstəyinin artırılmasını, təhsil haqqının ödənilməsinin yeni qaydasını (sabit məbləğin çevik ödəniş sistemi ilə əvəz edilməsi) nəzərdə tutan 2004-cü il tarixli "Ali təhsil haqqında" Qanun, tələbələrin ali təhsil müəssisəsinin fəaliyyətindən və qərarlarından şikayət etmək hüququnu təmin edir;

- 2008-ci il Təhsil və Bacarıqlar Qanuna əsasən məcburi orta məktəb təhsili və ya peşə təhsili üçün yaş həddi 18 yaşa qaldırıldı;

- 2009-cu il "Təcrübə və ixtisasartırma haqqında" qanun, müəllimlərə qarşı tələbləri gücləndirən, xüsusilə onların staj, ixtisasartırma və biliklərə yiyələnməsini tənzimləyən tədbirlərin tətbiqi (12;s.231).

Yeni Zelandiyada 2001-ci ildə müxtəlif təhsil müəssisələrində gənclərin təhsili üzərində nəzarət mexanizmlərini gücləndirən Təhsil Standartları Aktı qəbul edildi. Bu aktın yenilikləri, xüsusən də hər bir təhsil müəssisəsi üçün qəyymələr şurası tərəfindən hazırlanmış və yenilənmiş məktəblərin nizamnaməsinə aiddir.

Təhsil prosesində yeni istiqamətlər dövlət planlarında da qeyd olunur. Belə ki, Almaniyada 2012-ci ildə Federal Gənclər Siyasəti Planı hazırlanmışdı və bu plan hələ də qüvvədədir. Plan digər məsələlərlə yanaşı, Almaniyanın siyasi sistemi, dünya siyasəti, siyasi münaqişələrin səbəbləri və nəticələri, Avropa İttifaqının qanunları haqqında bilikləri özündə əks etdirən gənclərin siyasi təhsilini tənzimləyir (5;s.23).

Siyasi təhsil məktəblərdə, institut və universitetlərdə, gənclər üçün ixtisaslaşmış siyasi mərkəzlərdə verilir. Mədəni maarifləndirməyə də diqqət yetirilir. Dövlət gənclər siyasətinin bu istiqaməti çərçivəsində gənclər mədəni dəyərlərlə tanış edilir: təsviri incəsənət, musiqi, kino, teatr və balet əsərləri və s. Gənclər üçün pulsuz (və ya güzəştli) ekskursiyalar, sərgilər, Almaniya və qonşu ölkələrin tarixi yerlərinə səyahətlər təşkil olunur. Bu istiqamətin həyata keçirilməsi federal torpaqların dövlət orqanlarına həvalə edilir. Niderlandda "Hər uşaq üçün hər fürsət" adlı dövlət proqramı mövcuddur. Niderlandın təhsil sistemində innovativ yanaşma, adi məktəblərin elementlərini və sosial fəaliyyət mərkəzlərini birləşdirən unikal təşkilatların - icma məktəbləri adlanan təşkilatların yaradılması idi. Dövlət məktəblərində təhsil sağlamlığın qorunması (sağlamlıq məktəbləri), ailəyə dəstək (ailə məktəbləri), əlilliyi olan şəxslərə sosial xidmətlərin göstərilməsi və s. kimi fəaliyyət sahələri ilə birləşdirilir. Dövlət məktəbləri, bir qayda olaraq, dövlət büdcəsi hesabına maliyyələşdirilir. Eyni zamanda bir çox özəl məktəblərdə də buna uyğun modellər tətbiq edilmişdir.

Bütün bu yuxarıda qeyd etdiklərimiz əsasında biz belə qənaətə gələ bilirik ki, beynəlxalq təcrübədə gənclər siyasətində başlıca məqamlar kimi aşağıdakılar çıxış edir:

- Gənclər üçün informasiya və məsləhət mərkəzlərinin və xidmətlərin təkmilləşdirilməsi;

- Gənclərin pulsuz fəaliyyətlərdə, xüsusən də məlumat və təbliğat kampaniyalarında iştirakına yönəlmiş təşəbbüslərin inkişafının təşviq edilməsi;

- Gənclərin mənafeyinə uyğun fəaliyyət göstərən və ya gənclərə xidmət göstərən gənclər təşkilatları-

nın dəstəklənməsi üçün məqsədli büdcə vəsaitlərinin ayrılması;

- Siyasi partiyalar və digər ictimai təşkilatlar tərəfindən gənclərin siyasi fəaliyyətə cəlb edilməsi, gənclərlə bağlı məsələlərdə gənclər təşkilatları ilə birlikdə qərar qəbul etmə sistemlərinin tətbiqi;

- Maliyyə dəstəyinin göstərilməsi və yaşadıqları yer üzrə gənclər qruplarının və klublarının fəaliyyəti üçün maddi şəraitin yaradılması yolu ilə gənclərin klub və maraq qruplarının təşkilinə cəlb edilməsinin təşviq edilməsi;

- İş tapmaqda və işsizliyin azaldılmasında, o cümlədən məşğulluq mərkəzlərinin yaradılması yolu ilə yardımın göstərilməsi;

- Bütün ictimai xidmətlərə və sahələrə (məktəb, ictimai nəqliyyatdan istifadə və s.) bərabər çıxışın təmin edilməsi (12;s.232).

Buradan göründüyü kimi, Avropa ölkələrində gənclər siyasəti ayrı-ayrı ölkələrdə yanaşma fərqliliyinə baxmayaraq, ən sistemli və inkişaf etmiş siyasətdir. Son onilliklərin praktikasından göründüyü kimi, sürətlə dəyişən dünyada strateji üstünlükləri əsas daşıyıcısı gənclər olan insan kapitalını, o cümlədən innovativ inkişaf potensialını səmərəli şəkildə toplaya və ondan səmərəli istifadə edə bilən dövlətlər qazanır.

Beynəlxalq təcrübədə gənclər siyasətinin uğurlarını qiymətləndirərkən başa düşmək lazımdır ki, regional və mədəni xüsusiyyətləri nəzərə almadan, konkret proqramların həyata keçirilməsinin daxili mexanizmlərini öyrənmədən ən yaxşı təcrübəni belə həyata keçirmək mümkün deyil. Buna görə də, xarici gənclər proqramlarının həyata keçirilməsinin praktiki və uzunmüddətli nəticələrini, habelə uğurlu xarici texnologiya və texnikaların Azərbaycan Respublikasında gənclər siyasətinin həyata keçirilməsində istifadə üçün uyğunlaşdırılmasını təhlil etmək zəruri məsələni təşkil edir. Ölkəmizdə gənclər siyasətinin aktual problemlərini həll etmək üçün dövlət və hökumət strukturları arasında qarşılıqlı əlaqə mexanizminin mövcud olduğu ölkələrin təcrübəsinə diqqətin yönəldilməsi olduqca vacib olsa da, öz uğurlarımızı unutmaq, milli vətənpərvərlik ruhunda daha da təkmilləşdirilməsi vacibdir. Bunun üçün biz, ilk növbədə, aşağıdakı məsələlərin təmin olunmasına tam şəkildə nail olmalıyıq:

- Gənclərin siyasi və vətəndaş hüquqlarının müdafiəsi kimi göstəricilərin təkmilləşdirilməsi;

- Gənclərin sağlamlığının və sosial rifahının tə-

min edilməsi;

- Peşəkar rəhbərlikdə köməklik;

- Çətin həyat vəziyyətində olan gənclərə dəstək;

- Gənclərlə bağlı kütləvi idman sahələrinin daha da inkişaf etdirilməsi;

-Sağlamlıq imkanları məhdud gənclərin cəmiyyətə inteqrasiyası üçün bərabər imkanların yaradılması və s. (6;s.27).

Beləliklə, bütün bu dediklərimiz əsasında biz belə qənaətə gələ bilərik ki, gənclər siyasətinin sosial kimi mühüm sahədə həyata keçirilməsi yeni təşkilati mexanizmlərin, iş forma və metodlarının tətbiqini tələb edir. Odur ki, dövlətin diqqət mərkəzində gənclərə, xüsusilə də gənc ailələrə geniş sosial-iqtisadi, psixoloji, pedaqoji və tibbi xidmətlər göstərməyə qadir olan sosial xidmət müəssisələrinin yaradılması və təkmilləşdirilməsi daimi şəkildə həyata keçirilməlidir.

ƏDƏBİYYAT SİYAHISI:

1. *Домашнее насилие по законодательству зарубежных стран: ответственность и превенция / отв. ред. Н. А. Голованова. М., 2011.*

2. *Зеленкова М. М. Молодежная политика в России и зарубежных странах // Современные проблемы науки и образования. 2012. № 6.*

3. *Лещенков Ф. А. Защита детей от потенциально опасной информации в соответствии с правом Федеративной Республики Германия // Журнал зарубежного законодательства и сравнительного правоведения. 2015. № 2.*

4. *Меркулов П. А. О новых концептуальных подходах к изучению исторического опыта формирования государственной молодежной политики // Государственная власть и местное самоуправление. 2013. № 1*

5. *Открытое правительство за рубежом: правовое регулирование и практика / отв. ред. И. Г. Тимошенко. М., 2015.*

6. *Петрищев В. И., Грасс Т. П., Алексеенко И. В. Семья — институт социализации подрастающих поколений в Великобритании, США и в Новой Зеландии // Сибирский педагогический журнал. 2009. № 2.* 7. *Социально-молодежная работа: зарубежный опыт: учеб. - метод. пособие. М., 1997.*

XÜLASƏ

Qlobal iqtisadiyyatın böhran problemləri fonunda əmək bazarında ən az qorunan kateqoriyaya çevrilən məhz gənclər çıxış edirlər. Gənclər arasında işsizliyin artımı digər yaş qruplarına nisbətən əhəmiyyətli dərəcədə sürətlidir. Son illərdə vəzifəsi gənclərin məşğulluğu problemini həll etmək olan ixtisaslaşmış qurumların sayı nəzərəcarpacaq dərəcədə artmışdır. Üstəlik, həm dövlət qurumları, həm də qeyri-hökumət təşkilatları və ictimai birliklər tərəfindən təsis edilir. Son onilliklərdə dövlət səviyyəsində həyata keçirilən təşəbbüslər təkcə gəncləri dəstəkləmək üçün orqan və xidmətlərin inkişafına deyil, həm də maliyyələşdirmənin artmasına və peşə təhsilinə çıxış imkanlarının genişlənməsinə səbəb olmuşdur.

Milli gənclər siyasətinin həyata keçirilməsində müasir dövlətin sağlam nəslin formalaşmasına və millətin psixi sağlamlığının qorunmasına göstərdiyi qayğı çox haqlı olaraq xüsusi rol oynayır.

Avropa ölkələrində gənclər siyasəti ayrı-ayrı ölkələrdə yanaşma fərqliliyinə baxmayaraq, ən sistemli və inkişaf etmiş siyasətdir. Son onilliklərin praktikasından görüldüyü kimi, sürətlə dəyişən dünyada strateji üstünlükləri əsas daşıyıcısı gənclər olan insan kapitalını, o cümlədən innovativ inkişaf potensialını səmərəli şəkildə toplaya və ondan səmərəli istifadə edə bilən dövlətlər qazanır.

Beynəlxalq təcrübədə gənclər siyasətinin uğurlarını qiymətləndirərkən başa düşmək lazımdır ki, regional və mədəni xüsusiyyətləri nəzərə almadan, konkret proqramların həyata keçirilməsinin daxili mexanizmlərini öyrənmədən ən yaxşı təcrübəni belə həyata keçirmək mümkün deyil. Buna görə də, xarici gənclər proqramlarının həyata keçirilməsinin praktiki və uzunmüddətli nəticələrini, habelə uğurlu xarici texnologiya və texnikaların Azərbaycan Respublikasında gənclər siyasətinin həyata keçirilməsində istifadə üçün uyğunlaşdırılmasını təhlil etmək zəruri məsələni təşkil edir.

Açar sözlər: *gənclər siyasəti, təhsil proqramları, işsizlik problemi.*

SUMMARY

Against the backdrop of the global economic crisis, it is the youth that has become the least protected category in the labor market. The growth of unemployment among the youth is much faster than in other

age groups. In recent years, the number of specialized institutions tasked with solving the problem of youth employment has increased significantly. At the same time, their founders are both government agencies and non-governmental organizations and public associations. Over the past decades, initiatives at the state level have led not only to the development of youth support agencies and services, but also to increased funding and expanded access to vocational training. The concern of the modern state for the formation of a healthy generation and the protection of the mental health of the nation rightfully occupies a special place in the implementation of national youth policy. Youth policy in European countries is the most systemic and developed policy, despite the differences in approaches in individual countries. As the practice of recent decades shows, in a rapidly changing world, strategic advantages are gained by states that are able to effectively accumulate and use human capital, including the potential for innovative development, the main bearer of which is youth. Assessing the successes of youth policy in international practice, it is necessary to understand that it is impossible to implement even the best practices without taking into account regional and cultural characteristics, studying the internal mechanisms for implementing specific programs. Therefore, it is necessary to analyze the practical and long-term results of the implementation of foreign youth programs, as well as adapt successful foreign technologies and methods for use in the implementation of youth policy in the Republic of Azerbaijan.

Keywords: *Youth policy, educational programs, unemployment problem.*